

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

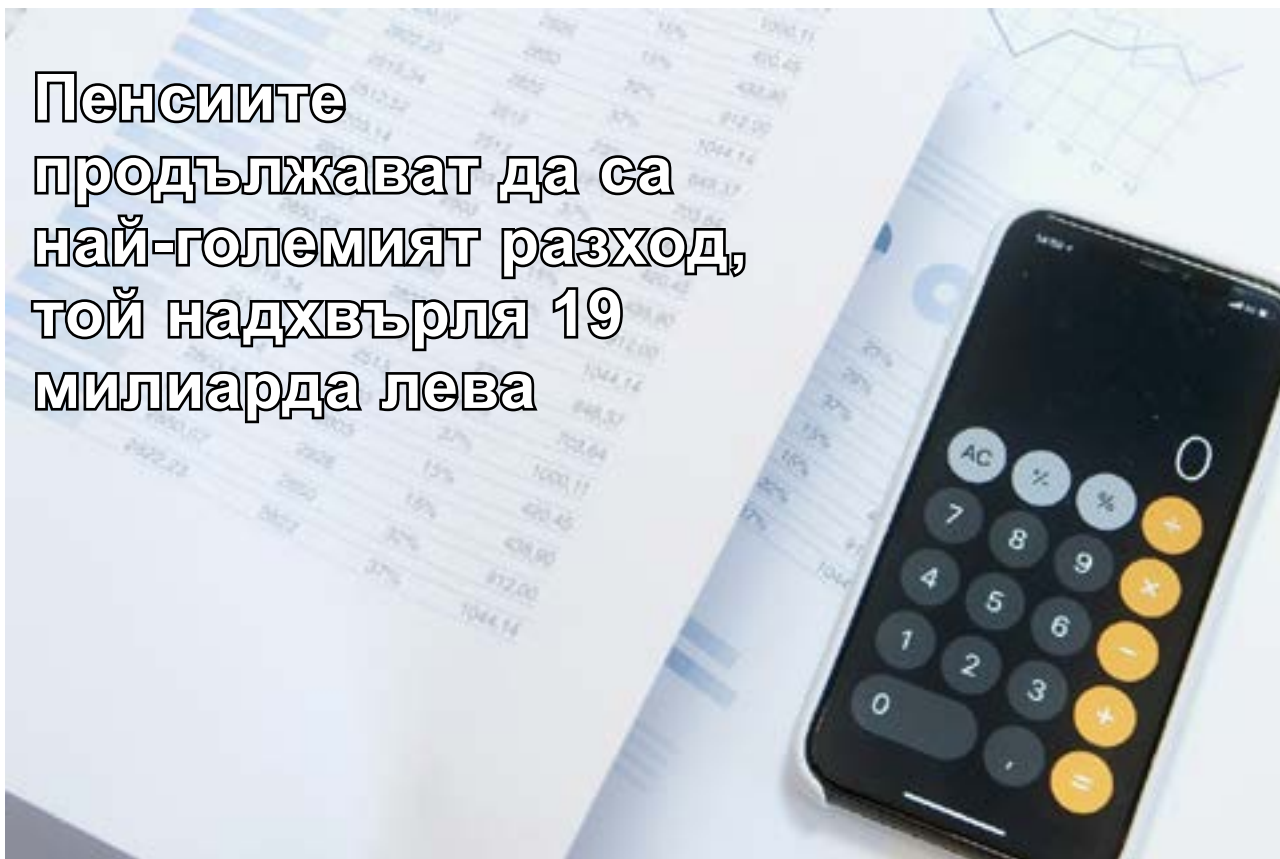
ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XXIII, Брой 3, 2023

web: www.nssi.bg

Съдържание

Пенсиите продължават да са най-големият разход, той надхвърля 19 милиарда лева....3	
Служебното преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери през 2023 г. – технология, основни параметри и отражение върху размера на плащанията.....7	
В ТП на НОИ – Шумен разкриха схема за преправяне на документи за ТЕЛК12	
Дигитализация на достъпа до социални плащания – предимства и проблеми.....14	
Тимът на НОИ спечели трето място и нови приятели.....17	

Бюджетът на ДОО за 2023 г.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2023 г. бе приет от 49-ото Народно събрание на 26 юли 2023 г. и обнародван в бр. 66 на Държавен вестник от 1 август 2023 г. Законът включва консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (ДОО), бюджетите на следните фондове: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“, както и бюджета на Националния осигурителен институт (НОИ). С него бяха приети като приложения и годишните бюджети на Учителския пенсионен фонд и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, които не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Националният осигурителен институт разработи бюджета на ДОО за 2023 г. в съответствие със заложените основни показатели в пролетната макроикономическа прогноза за 2023 г., изготвена от Министерството на финансите, както и с указанията на финансовото министерство по отношение на основните параметри на приходите, разходите и трансферите.

Бюджетът на ДОО за 2023 г. е балансиран, като приходната част, включваща приходите от осигурителни вноски, неданъчните приходи и получените трансфери, е равна на разходната, включваща разходите и предоставените трансфери.

По отношение на приходната част в бюджета на ДОО за 2023 г. са заложили следните политики:

- Запазват се размерите на осигурителните вноски за фондовете на държавното обществено осигуряване, както и разпределението им между осигурителите и осигурените лица;
- Минималните осигурителни доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии остават без промяна спрямо 2022 г. Считано от 1 август 2023 г., за позициите, които са под размера на определената минимална работна заплата за страната за годината, минималният осигурителен доход е актуализиран до размера на минималната работна заплата от 780 лв.;
- Минималният осигурителен доход за самоосигуряващите се лица от 1 януари 2023 г. се запазва на 710 лв., а от 1 август 2023 г. нараства на 780 лв.;

- Минималният осигурителен доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители от 1 януари 2023 г. се запазва на 710 лв., а от 1 август 2023 г. нараства на 780 лв.;
- Максималният осигурителен доход запазва размера си от 3 400 лв.

През 2023 г. е планирано общият размер на приходите и получените трансфери по консолидирания бюджет на ДОО да достигне 21 801 446,5 хил. лв. Планираните приходи са в размер на 11 228 500,0 хил. лв. или с 16 на сто повече от заложените в Закона за бюджета на ДОО за предходната година. В тази сума се включват 11 080 450,0 хил. лв. приходи от осигурителни вноски и 148 050,0 хил. лв. неданъчни приходи.

Предвидените трансфери към бюджета на ДОО са на обща стойност 10 572 946,5 хил. лв., в т.ч. допълнителен трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства в размер на 10 225 359,5 хил. лв. и трансфер за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност, и добавките към тях, както и на обезщетения за сметка на държавния бюджет, в размер на 347 587,0 хил. лв.

По отношение на разходната част основните политики, заложи в бюджета на ДОО за 2023 г., са свързани преди всичко с разходите за пенсии:

- Повишават се изискуемите възраст и осигурителен стаж при пенсиониране за работещите при условията на трета категория труд и минималната възраст за пенсиониране на лицата по чл. 69, чл. 69а и чл. 69б от Кодекса за социално осигуряване (КСО);
- От 1 юли 2023 г. пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември 2022 г., се осъвременяват с 12% по т. нар. „швейцарско правило“ (процент, определен по чл. 100 от КСО);
- За периода от 1 януари до 30 юни 2023 г. минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1 от КСО се запазва на достигнатия през 2022 г. размер от 467 лв. От 1 юли 2023 г. размерът ѝ се увеличава с 12% (процента, определен по чл. 100 от КСО), достигайки до 523,04 лв. за периода от 1 юли до 31 декември 2023 г.;
- За периода от 1 януари до 30 юни 2023 г. размерът на социалната пенсия за старост е 247 лв. От 1 юли 2023 г. размерът ѝ, както и този на добавките, свързани с нея, се увеличават с 12% (процента, определен по чл. 100 от КСО), достигайки 276,64 лв.;
- Максималният размер на получаваните една или повече пенсии се запазва на нивото от 2022 г. – 3 400 лв.

При паричните обезщетения и помощи не са извършени промени в законово установените изисквания относно придобиване право на обезщетение, продължителността за получаване и размерите на обезщетенията. Изключение правят единствено паричните обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя), чиито размери от 1 януари 2023 г. се увеличават от 710 лв. на 780 лв.

- Запазва се минималният дневен размер на паричното обезщетение за безработица на 18 лв. и максималният дневен размер на 85,71 лв.;
- Запазва се размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице – 540 лв.;
- Запазва се периодът на изплащане на паричното обезщетение за бременност и раждане – 410 дни;
- Запазва се периодът на изплащане на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) – два месеца;
- Запазва се периодът, доходът за който се взема предвид при изчисляване размерите на паричните обезщетения – 18 календарни месеца при временна неработоспособност и 24 календарни месеца при бременност и раждане и безработица;
- Запазва се режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност съгласно чл. 40, ал. 5 от КСО – първите три работни дни се изплащат от осигурителя в размер 70 на сто от среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, а от четвъртия ден изплащането се поема от ДОО.

Въз основа на тези разходни политики общият размер на планираните разходи и предоставени трансфери по консолидирания бюджет на ДОО е 21 801 446,5 хил. лв.

Пенсиите продължават да са най-големият разход в бюджета на ДОО и през 2023 г., като техният размер възлиза на 19 163 164,5 хил. лв. (без капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) или 87,9 на сто от общия разход за годината. Предвидените средства за пенсии са с 3 657 440,2 хил. лв. или с 23,6 на сто повече спрямо Закона за бюджета на ДОО за 2022 г.

Политиките в областта на пенсиите оказват влияние върху броя на пенсионерите и размерите на пенсиите, които определят разходите за пенсии за годината. Средният брой на пенсионерите за 2023 г. се очаква да намалее до около 2 026 300 лица, а средният размер на пенсията на един пенсионер се предвижда да достигне 788,10 лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от бюджета на ДОО през 2023 г., възлизат на 2 466 227,2 хил. лв., което е увеличение със 180 573,4 хил. лв. спрямо предходната година. С най-голям относителен дял са паричните обезщетения за майчинство, в т.ч. за бременност и раждане, за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, за осиновяване на дете до 5-годишна възраст и за отглеждане на дете до 8-годишна възраст от бащата (осиновителя) – общо 992 830,7 хил. лв. Разходите за парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, гледане на болен член от семейството и карантина и нетрудови злополуки са 874 010,5 хил. лв. Планираните разходи за парични обезщетения за безработица са в размер на 549 583,6 хил. лв. Предвидените средства за финансиране на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица от НОИ са 28 504,0 хил. лв.

Планираните разходи за дейност „Служби по социалното осигуряване“ за 2023 г. са в размер на 159 461,3 хил. лв., като относителният им дял спрямо всички разходи по бюджета на ДОО за 2023 г. е 0,73 на сто. В тях са включени средствата за: персонал, издръжка, членски внос и участие в нетърговски организации и дейности и капиталови разходи на НОИ.

Планираните трансфери от бюджета на ДОО към други бюджети са в общ размер на 7 400,0 хил. лв. и включват:

- трансфер към Министерството на здравеопазването в размер на 3 150,0 хил. лв. за изплащане на помощно-технически средства за осигурени лица с увреждания по Закона за хората с увреждания;
- трансфер към Министерството на труда и социалната политика за фонд „Условия на труд“ за мероприятия за предотвратяване на трудовите злополуки и професионалните болести, както и за диагностика на професионалните болести (4 000,0 хил. лв.);
- трансфер към Министерството на транспорта и съобщенията (250,0 хил. лв.), съгласно чл. 92, ал. 4 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

Таблица 1: Основни параметри по бюджетите на отделните фондове на ДОО за 2023 г.

Фонд	Приходи и трансфери (лв.)	Разходи и трансфери (лв.)	Дефицит (-), Излишък (+) (лв.)
Фонд „Пенсии“	7 502 129,10	17 309 749,40	-9 807 620,30
Фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“	1 211 952,00	1 442 050,90	-230 098,90
Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“	346 536,90	346 559,50	-22,60
Фонд „Трудова злополука и професионална болест“	317 039,70	92 591,50	224 448,20
Фонд „Общо заболяване и майчинство“	1 634 699,50	1 901 006,80	-266 307,30
Фонд „Безработица“	451 679,80	549 583,60	-97 903,80
Бюджет на НОИ	10 337 409,50	159 904,80	10 177 504,70

Наличните дефицити по отделните фондове на ДОО се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

По бюджета на **Учителския пенсионен фонд** за 2023 г. са планирани приходи в общ размер на 107 094,2 хил. лв. От тях 103 548,1 хил. лв. или 96,7 на сто са приходи от осигурителни вноски, а 3 546,1 хил. лв. са постъпления от инвестираните временно свободни средства на фонда. Предвидените разходи за пенсии и добавки, изплащани от фонда, са в размер на 90 534,7 хил. лв. За заплащането за финансови услуги във връзка с инвестициите на фонда са планирани 18,7 хил. лв. Като резултативна величина между планираните приходи и разходи по бюджета на фонда се очаква излишък в размер на 16 540,8 хил. лв.

По бюджета на **фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“** се прогнозира дефицит от 2 568,6 хил. лв., който се формира от планирани приходи в размер на 2 200,0 хил. лв. и разходи в общ размер на 4 768,6 хил. лв., от които 4 500,0 хил. лв. за изплащане на гарантирани вземания на работници и служители при несъстоятелност на работодателя. Прогнозираният дефицит ще бъде покрит изцяло от наличните средства по банковата сметката на фонда в БНБ.

Материалът е подготвен от Николай Николов, държавен експерт в отдел „Анализ и планиране на бюджета“, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране на бюджета“

Служебното преизчисляване на пенсиите на работещите пенсионери през 2023 г. – технология, основни параметри и отражение върху размера на плащанията

Преизчислени от 1 април 2023 г. са 335 932 пенсии, най-старата в обхвата на служебното преизчисляване е отпусната през 1963 г.

В Кодекса за социално осигуряване (КСО) няма разпоредба, която изрично да изключва от кръга на осигуряване лица пенсионерите, поради което същите имат право да упражняват трудова дейност и подлежат на осигуряване за отделните осигурителни рискове, посочени в нормите на чл. 4 и чл. 4а от КСО. За положения от тях осигурителен стаж, придобит след пенсионирането им, е създадена възможност за преизчисляване на пенсията както въз основа на придобития допълнителен осигурителен стаж, така и с включването на осигурителния доход за този допълнителен стаж.

Правна рамка и видове преизчисления

Разпоредбата на чл. 102 от КСО урежда правилата за преизчисляване на пенсиите, свързани с трудовата дейност на лицата (пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и пенсии за инвалидност поради трудова злополука или професионална болест) с допълнително придобития от тях осигурителен стаж, съответно - и осигурителен доход, в периодите след пенсионирането им. С тази норма са регламентирани два начина на преизчисляване на пенсията, а именно:

- 1. служебно** - с допълнително придобития от пенсионера осигурителен стаж в периода след отпускането, съответно - след последното преизчисляване, на пенсията;
- 2. по заявление на пенсионера** – с допълнително придобития осигурителен стаж и осигурителен доход в периода след отпускането, съответно - след последното преизчисляване, на пенсията.

Служебното преизчисляване на пенсиите беше въведено за пръв път през 2020 г. като протиепидемична мярка

с разпоредбата на § 7 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците. На основание на цитираната норма служебно бяха преизчислени пенсиите на над 260 000 пенсионери, което доведе до намаляване на административната тежест за гражданите. В резултат това преизчисляване беше въведено през 2021 г. като постоянна мярка в КСО и по-конкретно в чл. 102, ал. 1, т. 1 от него.

Пенсията подлежи на служебно преизчисляване, когато пенсионерът е придобил осигурителен стаж през предходната календарна година (поне 1 ден) и не е подал заявление за ежегодно преизчисляване с допълнително придобития от него осигурителен стаж и осигурителен доход в периода след отпускането, съответно - след последното преизчисляване, на пенсията (заявление по чл. 102, ал. 1, т. 2 от КСО).

Служебното преизчисляване се извършва, считано от 1 април на съответната година, като се вземат предвид данните за осигурителния стаж на лицата, подавани от осигурителите, а за самоосигуряващите се лица - данните за внесените от тях осигурителни вноски. Тези данни се отнасят за времето до 31 декември включително на предходната календарна година и са налични в информационната система на Националния осигурителен институт (НОИ) към 1 март на годината, в която се извършва преизчисляването.

Преизчисляването на пенсиите се извършва по реда на разпоредбите в КСО, регламентиращи начините за изчисляване на различните видове пенсии за трудова дейност. При преизчисляването на пенсията се взема предвид средномесечният осигурителен доход за страната за 12 календарни месеца преди месеца на първото ѝ отпускане, а за пенсия, отпусната до 1 януари 2000 г. - средномесечният осигурителен доход за страната за 2007 г., след което полученият размер се осъвременява, преизчислява и индексира съобразно нормативната уредба, действаща след датата на отпускане на пенсията. За пенсиите за осигурителен стаж и възраст трябва да бъде отбелязано, че при преизчисляването им осигурителният стаж, положен след 31 декември 2010 г., не се превръща по реда на чл. 104 от КСО. Това означава, че ако след пенсионирането си, съответно – след последното преизчисляване на пенсията за осигурителен стаж и възраст, пенсионерът има придобит осигурителен стаж при условията на първа и/или втора категория труд, този допълнителен осигурителен стаж се зачита като осигурителен стаж от трета категория труд.

Когато пенсионерът преди датата на служебното преизчисляване е подал заявление за ежегодно преизчисляване на пенсията му с допълнително придобития от него след пенсионирането осигурителен стаж и осигурителен доход, пенсията му не подлежи на служебно преизчисляване по разглеждания ред. Това се отнася и за заявленията, подадени за преизчисляване с осигурителния стаж и осигурителния доход в предходни години.

Служебното преизчисление на пенсиите на работещите пенсионери от 1 април 2023 г.

Служебното преизчисляване на пенсиите с допълнително придобития осигурителен стаж от лицата от 1 април 2023 г. се извърши въз основа на данните, постъпили от осигурителите и самоосигуряващите се лица за времето до 31 декември 2022 г. и налични в информационната система и регистрите на НОИ към 1 март 2023 г. Механизмът за това преизчисляване е напълно автоматичен, като не е необходимо пенсионерите да подават заявления. Заявление се подава единствено, когато работещите пенсионери искат освен с осигурителния стаж преизчисляването да се извърши, като се вземе предвид и осигурителният доход, върху който са внесени осигурителни вноски.

Броят на служебно преизчислените пенсии от 1 април 2023 г. възлиза на 335 932, като се отчита намаление с 4948 пенсии, служебно преизчислени през предходната 2022 г. (340 880).

Очаквано най-голям брой служебно преизчислени пенсии и през 2023 г. е отчетен в териториалното поделение на НОИ (ТП на НОИ), обслужващо пенсионерите в София. Общият брой на служебно преизчислените пенсии там през 2023 г. е 66 808, като най-голям брой представляват пенсиите за осигурителен стаж и възраст (43 521), чийто дял от общия брой преизчислени пенсии в териториалното поделение в столицата се равнява на 65,14%. Следват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване, чийто брой е 23 187 (при 23 008 през 2022 г.). Не се отчита промяна в сравнение с 2022 г. в броя на служебно преизчислените пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (100).

Следващите териториални поделения на НОИ, при които е отчетен значителен брой на преизчислените пенсии, са тези в Пловдив (29 694) и Варна (21 122). Сред регионалните структури на института, в които са преизчислени служебно над 10 хиляди пенсии, попадат офисите в Бургас (17 246), Стара Загора (15 748), Благоевград (14 399), Плевен (13 698), София-област (12 896), Пазарджик (11 992), Велико Търново (10 841) и Хасково (10 317).

Териториалните поделения на НОИ с по-малък брой служебно преизчислени пенсии са тези, които обслужват малък брой работещи пенсионери. Пример за такива са структурите на институцията в Търговище, Видин и Разград.

Таблица 1: Брой преизчислени трудови пенсии от 1 април 2023 г. по вид на пенсията и представени по ТП на НОИ.

ТП на НОИ	Пенсии за осигурителен стаж и възраст	Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	Пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест	Общо
БЛАГОЕВГРАД	10 254	4 113	32	14 399
БУРГАС	13 272	3 932	42	17 246
ВАРНА	15 134	5 910	78	21 122
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	7 629	3 157	55	10 841
ВИДИН	2 980	1 392	6	4 378
ВРАЦА	5 011	4 380	28	9 419
ГАБРОВО	5 335	3 118	39	8 492
КЪРДЖАЛИ	3 656	2 110	12	5 778
КЮСТЕНДИЛ	5 015	2 098	16	7 129
ЛОВЕЧ	4 745	2 341	31	7 117
МОНТАНА	3 372	1 939	16	5 327
ПАЗАРДЖИК	8 077	3 869	46	11 992
ПЕРНИК	4 888	2 543	47	7 478
ПЛЕВЕН	9 410	4 236	52	13 698
ПЛОВДИВ	21 424	8 207	63	29 694
РАЗГРАД	2 393	2 020	24	4 437
РУСЕ	7 153	2 664	40	9 857
СИЛИСТРА	2 422	2 572	14	5 008
СЛИВЕН	5 557	1 848	23	7 428
СМОЛЯН	3 660	1 326	20	5 006
СОФИЯ ГРАД	43 521	23 187	100	66 808
СОФИЯ ОБЛАСТ	8 636	4 197	63	12 896
СТАРА ЗАГОРА	11 988	3 702	58	15 748
ДОБРИЧ	5 836	2 323	22	8 181
ТЪРГОВИЩЕ	2 280	1 142	9	3 431
ХАСКОВО	7 363	2 930	24	10 317
ШУМЕН	4 555	1 967	26	6 548
ЯМБОЛ	4 834	1 168	13	6 015
ТУРЦИЯ	5	1	0	6
ЕРМД	112	24	0	136
ОБЩО	230 517	104 416	999	335 932

Тези териториални поделения запазват обичайната си подредба и през 2023 г., но и при трите се отчита намаляване в общия брой служебно преизчислени пенсии спрямо предходната година.

По отношение на броя на служебно преизчислените пенсии за инвалидност поради общо заболяване трябва да бъде посочено, че се забелязва леко намаляване при тях (с 405), но делът им спрямо общия брой преизчислени пенсии и през 2023 г. остава висок – 31,08%.

Общият брой преизчислени пенсии за осигурителен стаж и възраст през 2023 г. (230 517) е по-малък от броя на пенсиите, служебно преизчислени през 2022 г. (235 016). Аналогични са показателите и при другите видове пенсии от трудова дейност. - през тази година служебно са преизчислени 104 416 пенсии за инвалидност поради общо заболяване (при 104 821 година по-рано), докато преизчислените пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са с 44 по-малко и през 2023 г. достигат 999.

Отражение на служебното преизчисляване върху действителния месечен размер на пенсиите

Действителният месечен размер на преизчислените пенсии се увеличава средно с 13,55 лв. (при 10,45 лв. през 2022 г.) за пенсиите за осигурителен стаж и възраст, с 7,29 лв. (11,06 лв. през 2022 г.) за пенсиите за инвалидност поради общо заболяване и с 7,99 лв. (6,46 лв. през 2022 г.) за пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест.

Най-голямо нарастване в абсолютна стойност е отчетено при изплащания месечен размер на една от пенсиите за осигурителен стаж и възраст, като след преизчисляването тя е увеличена със 196,53 лв. При пенсиите за инвалидност поради общо заболяване най-високото увеличение на месечния размер е със 144,21 лв., а при пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – с 31,87 лв.

Съобразно размера на увеличението на действителния размер на получаваната пенсия се оформят няколко основни тенденции. Най-голям е броят на трудовите пенсии, при които няма увеличение в действителния размер на пенсията – 92 234. Причините за това са различни, като липсата на увеличение се дължи най-вече на прекалено малкия допълнително зачетен осигурителен стаж.

По отношение на зачетените периоди най-голям е броят на пенсионерите, на които е зачетен осигурителен стаж под 12 месеца след отпускането на пенсията, съответно - след последното ѝ преизчисляване. Относително висок е броят на пенсионерите (118 915), на които служебно е зачетен допълнителен осигурителен стаж между 1 и 5 години, а на други 28 074 е зачетен такъв за период по-малък от 1 месец.

От общия брой преизчислени пенсии, при които е отчетено нарастване в действителния размер, най-голям е дялът на трудовите пенсии с увеличение на месечния размер между 1 лв. и 10 лв. – 88 960, следван от групата пенсионери, получили увеличение на месечния размер между 10 лв. и 20 лв. (65 765) и тези, чийто пенсии са нараснали с повече от 20 лв. (36 170). Не особено висок (4255) е броят на пенсиите, за които увеличението на месечния размер е до 1 лв.

Въпреки извършеното служебно преизчисляване и увеличаване на действителния размер на пенсията, при 84 862 пенсионери не се отчита промяна в изплащания им размер, поради регламентираните в КСО и в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2023 г. минимални размери на пенсиите и съответно - максимален размер на получаваните една или повече пенсии без добавките към тях. При 84 674 пенсии това е факт, тъй като преизчисленият действителен размер на пенсията е приравнен на минималния размер за съответния вид. При предходното служебно преизчисляване броят на трудовите пенсии, приравнени на минималния размер, беше значително по-висок – 110 338. Една от основните причини, на която се дължи този спад, е извършеното преизчисляване от 1 октомври 2022 г., с което във формулата за изчисляване на размера на пенсиите беше взет предвид по-високият процент от процента на нарастване на осигурителния доход или процента на нарастване на индекса на потребителските цени през предходната календарна година.

Значително е намалял броят на преизчислените пенсии, чийто действителен размер надхвърля определения максимален размер. Считано от 1 октомври 2022 г. до 31 декември 2023 г. същият е определен на 3400 лв. В сравнение с 2022 г., когато след извършеното служебно преизчисляване действителният размер на 9195 пенсии е надминал максималния размер, през 2023 г. броят на служебно преизчислените пенсии с действителен размер на пенсията над определения максимален размер е само 188.

По отношение на датата на отпускане на пенсиите, най-голям е броят на служебно преизчислените пенсии, които са отпуснати между 2015 г. и 2022 г. – 209 658. Други 60 942 са отпуснати между 2010 г. и 2014 г. (при 70 546 през предходната година). Най-малък е броят на служебно преизчислените пенсии, отпуснати преди 2000 г. – 15 144 (18 077 през 2022 г.), като и техният брой намалява, заради естествените процеси, настъпващи в живота.

Броят на пенсиите през 2023 г., които са служебно преизчислени за първи път след тяхното отпускане, е 19 219. За сравнение, броят на пенсионерите, за които служебното преизчисляване през 2022 г. се явяваше първо по ред преизчисляване на пенсията им след нейното отпускане, беше 84 043. През 2021 г. тези лица бяха 42 816. Най-старата пенсия, която е попаднала в обхвата на служебно преизчислените пенсии от 1 април 2023 г., е отпусната с начална дата 16 юли 1963 г.

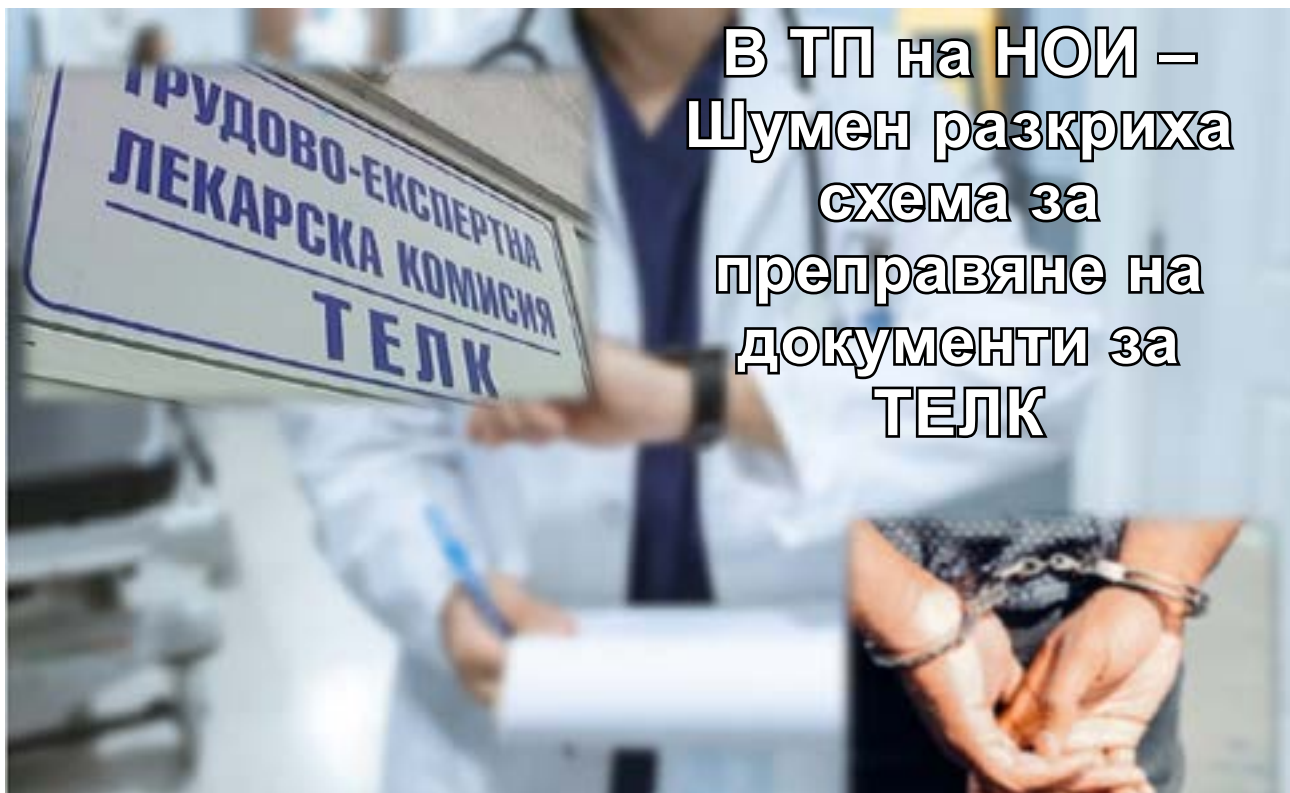
Служебното преизчисляване с допълнително придобития осигурителен стаж на личните трудови пенсии на работещите пенсионери се утвърди като работеща мярка за намаляване на административната тежест за гражданите. За поредна година то се извърши без да е необходимо лицата да предприемат допълнителни действия, свързани с подаване на заявления, и без да е има нужда от доказване с документи на положения от тях допълнителен осигурителен стаж след отпускането на пенсията им, съответно – след последното ѝ преизчисляване. Данните се извличат служебно от информационната система на НОИ - практика, която ще бъде прилагана и занапред.

Таблица 2: Брой преизчислени трудови пенсии по вид на пенсията и по ТП на НОИ (2023 г. спрямо 2022 г.)

ТП на НОИ	Пенсии за осигурителен стаж и възраст		Пенсии за инвалидност поради общо заболяване		Пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест	
	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.	2022 г.	2023 г.
БЛАГОЕВГРАД	9 956	10 254	4 141	4 113	34	32
БУРГАС	13 676	13 272	3 919	3 932	42	42
ВАРНА	15 213	15 134	5 903	5 910	87	78
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	7 960	7 629	3 146	3 157	55	55
ВИДИН	3 175	2 980	1 435	1 392	4	6
ВРАЦА	5 057	5 011	4 237	4 380	25	28
ГАБРОВО	5 362	5 335	3 033	3 118	41	39
КЪРДЖАЛИ	3 778	3 656	2 197	2 110	16	12
КЮСТЕНДИЛ	5 141	5 015	2 091	2 098	20	16
ЛОВЕЧ	4 925	4 745	2 285	2 341	27	31
МОНТАНА	3 602	3 372	1 984	1 939	16	16
ПАЗАРДЖИК	7 805	8 077	3 908	3 869	47	46
ПЕРНИК	5 027	4 888	2 427	2 543	52	47
ПЛЕВЕН	9 431	9 410	4 159	4 236	56	52
ПЛОВДИВ	21 527	21 424	8 263	8 207	69	63
РАЗГРАД	2 580	2 393	2 137	2 020	29	24
РУСЕ	7 479	7 153	2 759	2 664	33	40
СИЛИСТРА	2 558	2 422	2 698	2 572	15	14
СЛИВЕН	5 687	5 557	1 955	1 848	22	23
СМОЛЯН	3 754	3 660	1 438	1 326	22	20
СОФИЯ ГРАД	44 234	43 521	23 008	23 187	100	100
СОФИЯ ОБЛАСТ	8 440	8 636	4 021	4 197	64	63
СТАРА ЗАГОРА	12 402	11 988	3 762	3 702	62	58
ДОБРИЧ	5 976	5 836	2 350	2 323	26	22
ТЪРГОВИЩЕ	2 484	2 280	1 169	1 142	9	9
ХАСКОВО	7 663	7 363	2 937	2 930	28	24
ШУМЕН	4 835	4 555	2 177	1 967	28	26
ЯМБОЛ	5 177	4 834	1 256	1 168	14	13
ТУРЦИЯ	3	5	2	1	0	0
ЕРМД	109	112	24	24	0	0
ОБЩО	235 016	230 517	104 821	104 416	1 043	999

Материалът е подготвен от Станимира Станева, главен експерт по осигуряването в отдел „Методология на отпускане на пенсиите“, дирекция „Пенсии“

На фокус

В ТП на НОИ – Шумен разкриха схема за препращане на документи за ТЕЛК

Борбата на служителите от Националния осигурителен институт (НОИ) с опитите за измами в осигурителната система се води непрестанно и навсякъде в страната. Дали става дума за нагъл и в масовия случай нескорошен опит за фалшифициране на документи, удостоверяващи осигурителни периоди при пенсиониране, или за наивно препращане на данни с цел придобиване на право на обезщетение, шансът на измамниците да надхитрят системата е минимален.

В порядъка на наивност е и случаят от практиката на териториалното поделение на НОИ в Шумен, при който общопрактикуващ лекар грубо нарушава и закона, и професионалната етика, в опит да извлече неправомерно изгода за себе си и за други хора. Той подправя реално съществуващи медицински документи, за да могат лица, които нямат такова право, да получат възможност да получават пенсия за инвалидност.

Историята с въпросния лекар започва да се разплита при една от проверките на медицинската комисия към териториалното поделение на НОИ, призвана да осъществява контрола върху експертните решения на ТЕЛК/НЕЛК. В хода на работата на комисията през април 2021 г. у експертите възникват съмнения относно достоверността на група издадени от ТЕЛК експертни решения. Основната причина за това е идентичността на диагнозата - инсулинозависим диабет със 71 на сто трайно намалена работоспособност. В наличните десет медицински експертни досиета обаче липсва каквато и да било документация за инсулинолечение, непълен е наборът от лабораторни изследвания, няма документи за предхождащо наблюдение на заболяването. В същото време се натрапва и обстоятелството, че всички медицински направления за ТЕЛК са издадени от една и съща индивидуална лекарска практика, гръмка наречена „Амбулатория за първична медицинска помощ“ ЕООД.

Освен тези два обичайни маркера за нарушение – еднакви диагнози, един и същ лекар, опитните експерти забелязват и че представените в досиетата документи са стандартни и относими към поставената диагноза, а именно: едно лабораторно изследване за кръвно-захарен профил и три специализирани прегледа – от ендокринолог, съдов хирург и невролог. Те обаче далеч не са достатъчни, за да внесат необходимата яснота относно давността на заболяването, хода на лечението, изчерпаните възможности на пероралната терапия и необходимостта от назначаване на инсулинотерапия - състояние, което, освен че изисква по-скъпо лечение, налага редовни медицински прегледи и като краен резултат дава право на пенсия за инвалидност. Не са налични и предхождащи медицински документи, по които може да се проследи историята на заболяването. Тези обстоятелства пораждаат недоверие в комисията относно

правилността на действията, свързани с насочването на лицата към ТЕЛК за освидетелстване и постановяването на експертни решения въз основа само на наличните медицински документи.

В резултат е изготвен сигнал до Районна прокуратура в Шумен за 21 лица с искане за извършване на проверка по отношение на издадени от лекарската практика медицински направления за ТЕЛК и съответно - на издадените експертни решения на ТЕЛК, тъй като наличните документи и изследвания в медицинските досиета не отговарят на изискването за дадените 71 на сто трайно намалена работоспособност, а пораждат съмнения за организирана схема за източване на фондовете на държавното обществено осигуряване.

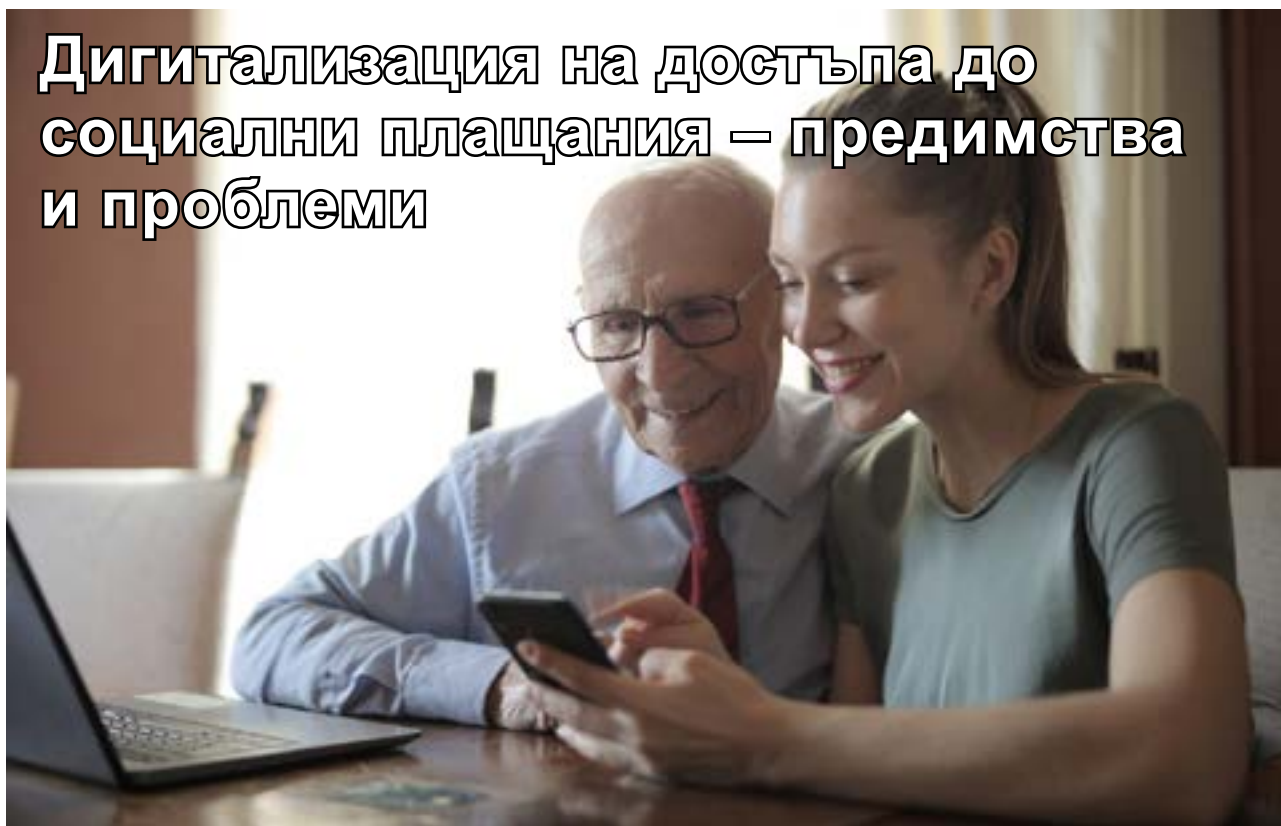
В хода на разследването е установено, че реални амбулаторни листове, издадени от други лекари, са били преправени от „героя“ в тази история. Наивен е способът на подмяната – докторът изрязвал карето с данните на своя „пациент“ от амбулаторния лист, който самият той бил издал, и го залепял върху амбулаторния лист, издаден от друг лекар-специалист за реално прегледано лице. Така първобитно изготвените псевдодокументи били копирани, а върху копията е била поставяна заверка с подпис и печат на доктора измамник.

В Информационната система за контрол на медицинската експертиза (ИСКМЕ) докторът нарушител попълвал медицинско направление за ТЕЛК, като вписвал в него данните за лицето, за което бил изготвил преправените документи. Така изготвеното заявление подписвал с личния си електронен подпис и изпращал по електронен път към ТЕЛК. Заявлението за ТЕЛК и медицинските документи подавал и на хартиен носител в Регионалната картотека на медицинската експертиза (РКМЕ) на РЗИ. По онова време добре дошли като алиби станали наложените ограничения покрай пандемията с COVID-19, а и „за да направи добро на пациентите“, лекарят носил сам комплекта от документи в РКМЕ. Зле скроеният план удря на камък, когато документите стигат до НОИ.

Схемата с рязане, лепене и копиране се потвърждава от заключенията на назначената в хода на разследването съдебно-техническа експертиза, от извършените други експертизи и в крайна сметка от самопризнанията на самия лекар, който описал надлежно първобитния начин, по който е решил да създава документи с невярно съдържание. Медикът е признал вината си и сключил споразумение с прокуратурата, наложеното наказание е пробация за срок от 9 месеца. От подадените 21 сигнала са отпуснати 8 пенсии, издадени са разпореждания за възстановяване на неоснователно получени суми по тези пенсии и всичките задължения са платени.

Материалът е подготвен по информация от ТП на НОИ - Шумен

Европейски опит

Дигитализация на достъпа до социални плащания – предимства и проблеми

Европа се характеризира като регион, постигнал цялостно покритие на социалната сигурност, но континентът все още е изправен пред предизвикателства при осигуряването на достъп до социална сигурност и предотвратяването на риска да не бъдат усвоени обезщетения.

В рамките на социалното осигуряване държавите имат задължението да осигурят наличност, достъпност, адекватност, приемливост и качество. Предизвикателствата, които възникват между нормативната уредба и практиката, включват (но не се ограничават до тях) недостатъчно разпределение на устойчиво публично финансиране, недостатъчна наличност и достъпност, прекалено фрагментирани системи, неадекватни нива на обезщетения, липса на регулация, дискриминация и цифрово изключване.

От 2017 г. и съответно – от 2019 г., Европейският стълб на социалните права и Препоръката на Съвета на Европейския съюз (ЕС) относно достъпа до социална закрила ръководят разширяването на социалната сигурност в региона, насочено към четири измерения: формално покритие, ефективно покритие, адекватност и прозрачност. Независимо от сериозните усилия на 27-те държави-членки на ЕС (най-вече при самостоятелно заетите работници) все още няма достатъчно широк достъп до социална защита. Поради това новата препоръка на Съвета на ЕС относно достъпа до минимален доход, приета през 2023 г., препоръчва на държавите-членки да улеснят достъпа чрез опростяване на подаването на документи и цифровизация, да осигурят достъп до информация за правата, да достигнат до хората с недостатъчни ресурси, да се борят активно със стигматизацията и редовно да оценяват резултатите.

Превръщане на правата на човека в реалност

Проблемите при усвояването са особено предизвикателство, когато говорим за обезщетенията за минимален доход. В Европа процентът неуسوени обезщетения за минимален доход варира от 29% до 57%. Във Франция, например, не е усвоена една трета от активния солидарен доход, а 20% от домакинствата са постоянно в такава ситуация. Както се вижда от доклада на специалния докладчик на ООН за крайната бедност и правата на човека,

най-голямата пречка за усвояване на обезщетения в Европа е процедурата за кандидатстване, следвана от липсата на информация относно тази процедура. Докладът посочва, че лошите дигитални умения са пречка при усвояването на обезщетения в региона. В Гърция 46.9% от възрастните хора нямат опит с използването на компютър. Във Франция 53.8% от респондентите на проучването съобщават, че имат затруднения при извършването на административните процеси онлайн.

Великобритания замени шест различни програми през 2010 г. с една единствена (Универсален Кредит), като първоначално рационализира процеса на кандидатстване и за кандидатите, и за администрацията. Въпреки това, функционирането на системата на принципа „цифровизация по подразбиране“ се превърна в основна пречка за усвояването на обезщетенията - 25% от хората не са успели да подадат жалба онлайн, поради трудности при използването или всякаква липса на достъпа до компютър. Ето защо докладът завършва със следните препоръки: направете достъпна информацията, опростете процедурите за кандидатстване, като същевременно запазете физическия достъп до формулярите, вземете предвид хората, живеещи в бедност, при разработването на услугите.

Трансформация и автоматизация на процеси

Когато кандидатстването за обезщетение при безработица в Малта стана автоматизирано, като се използва информацията за доходите от данъчните декларации ведно с информацията за домакинствата, усвояването на обезщетения се увеличи почти четири пъти - от 6 000 на 23 000 бенефициенти. Премахвайки необходимостта от лично подаване на заявления, автоматизацията на обезщетението позволи ефективно им предоставяне на необхванати до този момент правоимащи домакинства.

Националният фонд за семейни помощи (CNAF) във Франция също автоматизира предоставянето на обезщетения. При наличието на един национален фонд, 101 местни агенции, 12 семейни обезщетения, три жилищни обезщетения и четири обезщетения за социално включване, автоматизацията опростява институционалното натоварване чрез рационализиране на кандидатстването. По-конкретно, чрез използване на данни и предварително попълване на декларацията за доходите се хармонизира проверката на доходите, която оценява допустимостта на обезщетенията.

Ориентирани към клиента услуги и цифрово включване

Във все по-голям брой страни внедряването на ориентирани към клиента решения в комбинация с инициативи за цифрово включване дава възможност за достъп чрез по-добро потребителско изживяване. Чрез систематично включване на потребителите в създаването на решения Министерството на социалната защита (DSP) в Ирландия прави услугите си по-ориентирани към клиента. Проучването и тестването на потребители предоставя ценна информация за тяхното изживяване и може да разкрие дали терминологията и функционалността отговарят на нуждите за достъпност или се оказват предизвикателство за потребителите. Чрез това систематично включване на клиентите в проектирането и тестването на услугите DSP има за цел не само да балансира клиентските и бизнес изисквания, но и да опрости използването на своите услуги. В крайна сметка това подобрява възприемането на онлайн услугите чрез създаване на пространство за служителите на DSP, които да подкрепят клиентите в борбата им с онлайн недостъпността.

Успешната дигитализация може също да изисква инвестиции в развитие на клиентските умения. Борбата с цифровото изключване надхвърля предоставянето на социални помощи и включва развитие на цифровите умения на работното място или обучение за безработни, използване на достъпен език и съдействие от семейството и роднините. Освен това, за да се гарантира, че социалното осигуряване достига до най-уязвимите групи, институциите трябва да са ангажирани с активно популяризиране, като предложат обучение за развитие на цифровите умения. В Норвегия, например, 10% от населението няма дигитални умения. Като стратегически отговор на това Норвежката администрация по труда и социалните грижи (NAV) проведе обучение за добре познаващи дигитализацията „супер помощници“, които след това бяха натоварени със задачата да обхванат уязвимите групи.

Във Финландия Социалноосигурителният институт (Kela) се ангажира с микросимулационни методи, за да изчисли броя на имащите право домакинства спрямо тези, които са кандидатствали за обезщетения. Въпреки че Финландия може да се похвали с висок процент на усвояване, достъпът до помощите все още е предизвикателство за част от нейното население. Класическите начини за справяне с проблема са да се улесни достъпът до информация, като се избягва използването на сложна терминология и се направи информацията лесно достъпна чрез насоки, консултиране и многосекторен подход. На институционално ниво Kela се стреми да бъде проактивна, като прилага извличане на данни от своите бази данни, за да идентифицира целевите групи. В предложението за законодателна реформа

Kela предлага хората да имат опцията да декларират интерес към конкретно обезщетение в онлайн портал. След приемане на тяхното заявление, изплащането на обезщетението ще започне.

Комуникация и популяризиране

В световен мащаб комуникацията и популяризирането са ключови фактори за насърчаване на достъпа до услуги за социална сигурност, както беше случаят в Литва. От юли 2021 г. пенсионерите за старост и хората с увреждания в страната имат право на „обезщетение за самотно лице“. Без да знаят, че обезщетението въобще съществува и че те имат право на него, както и без да са сигурни как да подадат заявление или да използват онлайн услуги, повече от половината от първоначалните 60 000 отговарящи на условията лица не успяха да кандидатстват. След започване на разяснителната кампания в Държавния фонд за обществено осигуряване (SoDra) се получи наплив от запитвания от лица, които не отговарят на изискванията, но информацията все още не достига до тези, за които е предназначено обезщетението. Затова SoDra разработи нов софтуер, който събира данни за семейното положение от регистъра на населението. По този начин бяха идентифицирани отговарящите на условията лица, а плащането беше направено автоматично за 230 000 самотно живеещи лица.

Главна дирекция за социално осигуряване и Институтът за социално осигуряване в Португалия осъзнаха предизвикателството, пред което са изправени публичните институции при идентифицирането на нуждите на хората, най-вече защото хората очакват публичните услуги да са съобразени техните нужди. Част от Плана на ЕС за възстановяване и устойчивост за Португалия представлява инвестиция от 200 млн. евро в цифровата трансформация на социалното осигуряване (проект „Клик“). Целта на плана е тройна. Първо, доближаване до потребителите чрез автоматизиране на социалните придобивки, персонализиране на помощта и опростени вноски. Второ, иновация и дигитализиране на процесите чрез модернизираните услуги на онлайн платформа, оперативна съвместимост между администрациите и компаниите и интелигентна и приобщаваща връзка между социалноосигурителните институции и обществеността. Трето, подобряване на ефективността и устойчивостта чрез надграждане на инфраструктурата и интелигентно предотвратяване на измами. Този амбициозен проект включва също вътрешен и външен комуникационен план, предназначен да осигури оптимално разпространение в рамките на съответните институции за социална сигурност и сред широката общественост.

Поглед напред

Чрез автоматизацията очевидно се върви в посока достигане до по-широк брой бенефициенти, разработване на все по-ориентирани към клиентите услуги, насърчаване на цифровото включване и разширяване информираността относно социалноосигурителните права. Междувременно, националното законодателство, кампаниите за повишаване на осведомеността и услугите „на гише“ могат да гарантират, че системите за социална сигурност не изоставят никого. Освен това е важно да се помни, че проектите за автоматизация на процесите и за дигитализация на обслужването на клиентите трябва да са насочени към потенциални институционални и други ограничения, които биха попречили на работата на внедрените решения.

****Материалът е публикуван със значителни съкращения и редакции и със заглавие от редакционния екип на бюлетина.***

Оригиналният източник: <https://ww1.issa.int/analysis/social-security-and-human-rights-ensuring-access-and-combatting-non-take-social-benefits>

Футболен турнир на осигурителни институции от Европа

Тимът на НОИ спечели трето място и нови приятели

Пенсионноосигурителният институт на Австрия бе домакин на традиционния футболен турнир на осигурителни институции от Европа в неговото 21-о издание. Освен домакина Австрия и България в надпреварата по мини футбол в Санкт Йохан, Тирол, се включиха още отборите на Швейцария, Германия, Италия и Хърватия, превърнала се в изненадата на турнира.

Точно хърватите спряха тима на българския Национален осигурителен институт (НОИ) към финала след убедителна победа с 3:0, но в донякъде странен мач с уникални пропуски пред 197-сантиметровия вратар на футболистите от Хърватския институт за пенсионно осигуряване и три попадения след шутове от „халите“, казано на футболен жаргон, но в крайна сметка успехът на хърватите бе напълно заслужен. В мача за третото място българските представители нямаха проблеми срещу Швейцария (6:3), а победител в турнира стана обиграният отбор на домакина Австрия след 6:2 срещу Хърватия. Преди това австрийците имаха много повече проблеми с тима на НОИ в предварителната група – трудна победа с 2:1 и всички очаквания бяха за финал Австрия – България, след гръмкото 4:0 на тима на НОИ срещу германците. Равносметката: 2 победи, 2 загуби (голова разлика 11:8) и трето място след Австрия и Хърватия, чиито представители заявиха желание за домакинство на следващото издание на този турнир.

Чудесните условия в 8-хилядния живописен Санкт Йохан и перфектната организация бяха „лебедовата песен“ на австрийския деятел Кристиан Петерка – основоположник на идеята за турнир по минифутбол между европейски социалноосигурителни институции. НОИ участва в тази проява от 2014 г. насам, като през 2016 г. бе и домакин на надпреварата в курорта „Албена“.

Капитанът Георги Миланов с купата за третото място, вдясно е Кристиан Петерка

В проява от този характер неминуемо спортно-техническият аспект донякъде отива на втори план, защото след двубоите на зеления терен в приятелска атмосфера и неформална среда се създават възможности за разширяване на контактите с партньорски организации и личности, което със сигурност помага за добрия престиж на института, а и на България. В тази специфична част НОИ бе лидер – на галавечерята ВИП-персоните откриха за себе си превъзходните качества на избрано българско вино, а Георг Дорнауер – заместник областен управител на провинция Тирол, след официалната част не свали от гърба си получената българска фланелка с №3. С точно същата цифра впрочем бе и регистрационният номер на автомобила му... Друга недокрай уточнена част от светлосиния екип попадна при дамата на г-н Дорнауер – италианката Алесия Амбрози.

Двамата впрочем са една от най-одумваните светски двойки в тази част на Европа и тук нека да уточним кои бяха тези нови приятели на България. Алесия Амбрози е 41-годишна, член на Камарата на депутатите на Италия от описваната като крайно дясна партия „Италиански братя“. Георг Дорнауер е 40-годишен, вече смятан за „звезда“ на управляващата консервативна и християнсоциална Австрийска народна партия, има докторска степен по политически науки с докторат със заглавие „Причини и предпоставки за хегемонията на Австрийската народна партия в Тирол“.

Вицегубернаторът на Тирол Георг Дорнауер с фланелката на НОИ и италианската депутатка Алесия Амбрози в компанията на Спасов и Младенов

Видимите политически различия явно не са се оказали пречка за любовта им и през август т.г. те са обявили публично, че са двойка. Месец по-късно двамата политици се чувстваха прекрасно в компанията на служители на българския НОИ от неговия футболен тим.

Отборът

ГЕОРГИ МИЛАНОВ - Централно управление, началник на отдел „Управление на собствеността“; КОСТАДИН ПОПОВ - Централно управление, главен експерт в отдел „Електронно управление“; ИВАН СПАСОВ - Централно управление, главен специалист в отдел „Управление на собствеността“; АТАНАС СПАХИЕВ - Централно управление, главен експерт в отдел „Управление на собствеността“; КОСТАДИН ВОЙКОВ - Централно управление, изпълнител-поддръжка сграда в отдел „Управление на собствеността“; РОСЕН ГЕОРГИЕВ - ТП на НОИ – Кърджали, изпълнител-шофьор; ЯНКО СТОЕВ - ТП на НОИ – Кърджали, старши експерт по осигуряването в сектор „Отпускане на пенсии“; ВАЛЕРИ МИТЕВ - ТП на НОИ – Кърджали, началник на сектор „Краткосрочни плащания“; ПЛАМЕН МЛАДЕНОВ – директор на ТП на НОИ – Кюстендил; ИЛИАН ГЕОРГИЕВ – директор на ТП на НОИ – Благоевград; ВИЛИ СТОЙЧЕВ - ТП на НОИ – Благоевград, началник на отдел „Краткосрочни плащания и контрол“; ХРИСТО СОЛАКОВ - ТП на НОИ – Пазарджик, началник на сектор „Контрол по разходите на ДОО“.

Преди „малкия“ финал срещу Швейцария

*Материалът е подготвен от Георги Терзийски,
началник на отдел „Връзки с обществеността“*